

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1935: 17
SOCIALDEPARTEMENTET

YTTRANDE OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

FORMULÄR FÖR TJÄNSTGÖRINGSBETYG
SOM AV LÄNSSTYRELSENA UTFÄRDAS

AVGIVET AV

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

S T O C K H O L M

1 9 3 5

Statens offentliga utredningar 1935

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag angående åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. Marcus. 134 s. **Jo.**
2. Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. Beckman. 86*, 265 s. **S.**
3. Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhällsliga hjälpverksamhetens organisation m. m. Beckman. 23 s. **S.**
4. Promemoria angående tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. Marcus. 70 s. **Ju.**
5. Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. Norstedt. 79 s. **Ju.**
6. Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. Norstedt. x, 338, 32* s. **S.**
7. Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. Heggström. 180 s. **K.**
8. Betänkande med förslag angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Idun. 406 s. **Ju.**
9. Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. Peréus. 164 s. **Jo.**
10. Utredning och förslag angående rundradion i Sverige. Norstedt. 202 s. 13 kartor. **K.**
11. Betänkande med utredning och förslag angående inrättande av en statsvetenskaplig examen. Marcus. 80 s. **E.**
12. Betänkande med förslag till förordning angående allmän automobiltrafik. Heggström. 227 s. **K.**
13. Yttranden över preliminärt förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. (4), 132, 68 s. **Ju.**
14. Lagberedningens förslag till lag om skuldebrev m. m. Norstedt. vj, 211 s. **Ju.**
15. Betänkande med förslag till lagstiftning om avbrytande av havandeskap. Marcus. 192 s. **Ju.**
16. Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. Heggström. 106 s. **Fi.**
17. Yttrande och förslag rörande formulär för tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. Beckman. 16 s. **S.**

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsbokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet. Enligt kungörelsen den 3 febr. 1922 ang. statens offentliga utredningars yttre anordning (nr 98) utgivas utredningarna i omslag med enhetlig färg för varje departement.

YTTRANDE OCH FÖRSLAG

RÖRANDE

FORMULÄR FÖR TJÄNSTGÖRINGSBETYG
SOM AV LÄNSSTYRELSENA UTFÄRDAS

AVGIVET AV

TILLKALLADE SAKKUNNIGA

STOCKHOLM 1935
K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI
[1028 35]

STATION OF THE OFFICE OF THE SECRETARY OF THE ARMY
WASHINGTON, D. C.

ATTORNEY GENERAL

FOR THE ATTORNEY GENERAL

SOMERSET, ENGLAND

SECRET

RECEIVED

OFFICE OF THE SECRETARY OF THE ARMY
WASHINGTON, D. C.

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Konigl. Socialdepartementet.

På grund av nådigt bemyndigande den 26 oktober 1934 tillkallade Herr Statsrådet genom skrivelse den 30 i samma månad undertecknade att såsom sakkunniga inom socialdepartementet uppgöra förslag till formulär för tjänstgöringsbetyg, som av länsstyrelserna utfärdas, i ändamål att undanröja de olägenheter som för närvarande föranleddes av rådande brist på enhetliga regler för betygens avfattning. Tillika uppdrogs åt undertecknad, Hasselrot, att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete.

Sedan detta uppdrag numera slutförts, få de sakkunniga härmed vördsamt avgiva följande yttrande och förslag i ämnet.

Vid det sammanträde med landshövdingarna och andra representanter för länsstyrelserna, som på initiativ av chefen för socialdepartementet ägde rum i Stockholm den 15 oktober 1934, hade bland överläggningsämnena upptagits även frågan om sättet för vitsordande av tjänstgöring inom landsstaten. Anledningen till frågans upptagande angavs vara den, att inom socialdepartementet ofta vid beredningen av ärenden avseende befordringar inom landsstaten yppat sig svårigheter att jämföra tjänstgöringsbetyg, utfärdade av olika länsstyrelser. Sålunda hade det visat sig, att i huvudsak tämligen lika lydande betyg ibland avsett att giva helt olika omdömen. Efter en på införskaffad utredning grundad redogörelse för nu förekommande betyg och de svårigheter, som uppstått vid deras tolkning, framhöll inledaren (kanslirådet Edelstam) vikten av att alla länsstyrelser följde samma principer vid formuleringen av betygen, så att man icke behövde riskera ofrivilliga orättvisor vid handläggningen av utnämningsärendena. Ehuru vissa skäl kunde anföras för betyg i mera obunden form, ansåg inledaren likväl att största rättvisa skulle komma att ske och bästa ledning lämnas genom betyg, utformade efter visst bestämt schema. Detta borde dock vara så uppställt, att betyget lämnade en i möjligaste mån allsidig och tillförlitlig bild av vederbörandes förmåga och sätt att sköta sin tjänst. Gärna borde man också kunna utläsa eventuell lämplighet till befordran, helst icke endast till närmast högre tjänst. För landsstaten borde — ansåg inledaren — kunna

i nära anslutning till den i allmänhet brukliga terminologien utarbetas för dess behov lämpade och för alla länsstyrelser enhetliga formulär, eventuellt olika för olika befattningar, då ju fordringarna i avseende å utbildning och personliga egenskaper måste vara ganska skiftande för den mångfald tjänster, varom här vore fråga.

Under den härpå följande diskussionen underströk socialministern de av inledaren anförda synpunkterna. En talare framhöll, att man icke vore hjälpt enbart med ett formulär för tjänstgöringsbetygen. Det krävdes jämväl, att hos vederbörande intygsgivare kunde väckas en starkare känsla av ansvar för att de betyg, som lämnades, också vore fullt rättvisa och icke av missriktad välvilja eller av andra anledningar målade vederbörande i en överdrivet fördelaktig dager. Exempel anfördes på fall, där betygen varit uppenbart missvisande. Från ett håll uttalades även önskvärdheten av att det lämnades ett visst utrymme för den, som utfärdar betyget, att kunna i betyget »rent personligt» meddela, vad han ansåge om vederbörandes lämplighet m. m. En viss frihet borde sålunda finnas att utöver det fastställda formuläret i betyget lämna de upplysningar och göra de uttalanden, vartill betygsgivaren kunde finna sig äga fog.

Huvudsakligen i anslutning till ovanberörda inom socialdepartementet verkställda utredning torde här få lämnas en kortfattad redogörelse för nuvarande praxis i avseende å tjänstgöringsbetyg inom landsstaten.

Betygen börja i regel med uppgifter om vederbörandes första anställning inom länet, erhållna befordringar och innehavande tjänstebefattning. I samband härmed pläga även i korthet omnämnas erhållna förordnanden att uppehålla andra tjänster, i den mån dessa förordnanden kunna anses vara av någon nämnvärd betydelse i merithänseende. Därefter komma vitsorden angående tjänsteutövningen, vilka vitsord vanligtvis avse skicklighet, nit och ordning (noggrannhet, plikttrohet), men understundom även andra med dessa mer eller mindre synonyma egenskaper såsom arbetsförmåga, snabb uppfattning, omdömesförmåga, omdömesskärpa, kunskaper, flit etc. Vidare lämnas i allmänhet ett vitsord om vederbörandes uppförande såväl i som utom tjänsten. Betygen avslutas i regel, särskilt om tjänstgöringen varit av något längre varaktighet, med ett sammanfattande omdöme enligt formeln »och har N. N. på grund härav tillvunnit sig (gjort sig förtjänt av) länsstyrelsens förtroende (förtroende och välvilja) (odelade, fulla, synnerliga, särskilda förtroende och välvilja).

En viss likformighet råder sålunda beträffande tjänstgöringsbetygens uppfattning, men i detaljerna förete de stora olikheter och betydelsen av de olika vitsorden och därvid använda förstärkningsord är synnerligen svävande. Som belägg härpå må nämnas, att den ordning, i vilken vederbörandes tjänsteegenskaper uppräknas, av vissa länsstyrelser är avsedd att angiva en gradering, under det att andra länsstyrelser icke inlägga någon sådan betydelse i ordningsföljden. När förstärkande adjektiv användas, torde i varje fall ordningen vid egenskapernas uppräkning icke spela någon roll. Ej

sällan förekommer, att en för tjänsten betydelsefull egenskap, som vederbörande betygsgivare icke anser sig kunna vitsorda, med avsikt uteslutes och ej alls omnämnes i betyget.

De förstärkande adjektiv, som vanligen komma till användning — olika för olika egenskaper — äro: god, stor, synnerlig, utmärkt, berömlig och framstående. Undantagsvis användes även i fråga om skicklighet orden beprövad, utomordentlig och enastående. En särskild form för överbetyg är ingressen »det välförtjänta vitsord, att» etc., som av några länsstyrelser understundom användes. En del av dessa förstärkande ord äro till sin betydelse så närbesläktade, att tvekan ofta yppar sig om den inbördes ordningen dem emellan. Oklarheter uppstå också därigenom, att endast den första av flere uppräknade egenskaper förses med adjektiv. När en länsstyrelse sålunda skriver, att en befattningshavare visat utmärkt nit, skicklighet och ordentlighet, kan man icke med visshet veta, huruvida länsstyrelsen avser att vitsorda endast nitet eller jämväl skickligheten och ordentligheten såsom utmärkta.

Beträffande det ovan berörda sammanfattande vitsordet, som i regel har formen av ett uttalande rörande länsstyrelsens förtroende för vederbörande, och som i allmänhet anses vara det avgörande för bedömandet av betygets kvalitet, har särskilt yppat sig tvekan, huruvida »odelade förtroende» skall anses vara ett bättre vitsord än »fulla förtroende». Liknande oklarhet råder beträffande uttrycken »särskilda» och »synnerliga».

I detta sammanhang torde även böra erinras om att vid betygens utfärdande tjänstetiden och tjänsteställningen ofta nog kommer att öva inflytande på betygens avfattning. Att för utbekommande av tjänstgöringsbetyg fordras viss tids (olika inom olika län) tjänstgöring vid länsstyrelsen eller inom länet är en naturlig sak, liksom även att en större försiktighet iakttages i fråga om överbetyg, när det gäller en person med endast kortvarig tjänstgöring. Mera anmärkningsvärt är det förhållandet, att vid vissa länsstyrelser en olika betygsskala synes komma till användning när det gäller olika slag av befattningshavare, i regel så att de högsta betygen förbehållas de högre befattningshavarna. Särskilt framträder detta förhållande vid avfattningen av det sammanfattande vitsordet.

Tjänstgöringsbetyg för befattningshavare förekomma i övrigt inom de flesta grenar av den civila statsförvaltningen, men i allmänhet saknas bestämda regler för deras utfärdande och uppställning. Sålunda meddelar exempelvis *statskontoret* på begäran av befattningshavare i verket tjänstgöringsbetyg med uppgift å tiden för dennes anställning i verket, hans där erhållna förordnanden och de befordringar, som för honom inträtt, ävensom, därest befattningshavaren i fråga icke varit allt för kort tid anställd inom verket, tillika vitsord om hans förhållande i tjänsten t. ex. i följande ordalag: »Statskontoret finner sig kunna vitsorda, att N. N. i sin tjänstgöring ådagalagt duglighet och flit samt i övrigt förhållit sig till statskontorets belåtenhet.» När det gäller befattningshavare, som med framgång prövats i

mera maktpåliggande uppgifter, plägar även skickligheten vitsordas. Någon fast terminologi eller fastställd betygsgradering förekommer dock icke.

Även *generalpoststyrelsen* lämnar i sina tjänstgöringsbetyg — förutom uppgifter om tjänsteställning, tjänstgöringstid m. m. — omdömen om befattningshavarna med hänsyn till deras i tjänsten ådagalagda nit, ordning, skicklighet och uppförande. Därvid synes en viss graderad betygsskala komma till användning. För postverkets befattningshavare utom styrelsen utfärdas tjänstgöringsbetyg av vederbörande postdirektörer. Dessa betyg hava hittills avfattats i fri form, men planer äro å bane att få till stånd ett enhetligt formulär för desamma.

För *statens järnvägar* gälla i fråga om tjänstgöringsbetyg vissa av järnvägsstyrelsen meddelade reglementariska bestämmelser. Inom styrelsen utfärdas betygen av vederbörande byråchef eller motsvarande befattningshavare och å linjen av distriktschef, avdelningsföreståndare, sektionsbefäl och verkstadsföreståndare. Betygen avfattas enligt fastställda formulär, upptagande vitsord över uppförande, flit och duglighet. Betygsgraderna äro för uppförande och flit: gott, mindre gott, och för duglighet: mycket god, god, mindre god.

Ett flertal andra ämbetsverk, bland dem *riksförsäkringsanstalten* och *riksräkenskapsverket*, meddela i sina tjänstgöringsbetyg endast uppgift å huru lång tid och i vilka befattningar vederbörande tjänstgjort i verket. Under stundom göres ett tillägg av innehåll att vederbörande i »tjänsten förhållit sig väl».

Här torde även kunna nämnas, att *Stockholms rådhusrätt* i sina tjänstgöringsbetyg för extra ordinarie notarier meddelar särskilda vitsord över vederbörandes 1) färdighet i protokollsföring och andra notariegöromål, 2) omdöme vid utövning av domarämbete och uppsättning av förslag till domar och utslag, 3) punktlighet i arbetet samt 4) flit. De betygsgrader, som därvid komma till användning, äro: ej godkänd, godkänd, god, mycket god och synnerligen god. Därjämte har från och med 1934 införts s. k. kvartalsvitsord, tydligen närmast avsedda att bilda underlag för karriären inom rådhusrätten. I dessa meddelas vitsord i protokollsföring medelst poängberäkning (1—10), varemot arbetet med uppsättning av vota m. m. vitsordas med något av betygen: förtjänstfullt, gott, försvarligt eller otillfredsställande.

Enligt mellan *hovrätterna* träffad överenskommelse utfärda dessa numera icke tjänstgöringsbetyg innefattande vitsord över tjänstgöring.

Tjänstgöringsbetyg för *läroverkslärare* och *seminarielärare* utfärdas av vederbörande rektorer enligt av Kungl. Maj:t fastställda formulär. Bestämmelserna härom återfinnas i stadgan för rikets allmänna läroverk den 24 september 1928 (§ 141) och i stadgan för statens folkskoleseminarier den 3 juli 1914 (§ 106). Enligt dessa bestämmelser skall rektor åt lärare, som det åstundar, inom viss angiven tid utfärda tjänstgöringsbetyg enligt stadgorna bifogade formulär. Dessa, som äro i huvudsakliga delar lika lydande, utvisa att betygen skola innehålla, utom uppgifter om tjänstgöringens art och omfattning, även rektors omdöme om vederbörandes nit, skicklighet, sätt att behandla lärjungarna samt förmåga att bland dem upprätthålla ordning även-

som om vederbörandes vandel. Härvid skola följande betygsuttryck användas, i fråga om nit, skicklighet, sätt att behandla lärjungarna och förmåga att bland dem upprätthålla ordning: utmärkt, mycket berömvärd, berömvärd, nöjaktig och mindre nöjaktig, samt i fråga om vandel: hedrande, mindre hedrande. Utöver formuläret äger rektor tillägga de upplysningar och erinringar, vartill omständigheterna kunna föranleda.

Regler av i stort sett samma innebörd gälla beträffande de tjänstgöringsbetyg, som av skolråden utfärdas för *lärare vid folkskolorna* (Kungl. Maj:ts förnyade stadga angående folkundervisningen i riket den 26 september 1921, § 8).

I övrigt synes Kungl. Maj:t icke hava fastställt formulär till tjänstgöringsbetyg, men fråga därom har åtminstone i ett fall, som kommit till de sakkunnigas kännedom, väckts och varit föremål för viss förberedande handläggning. Initiativet därvid togs av riksräkenskapsverkets tjänstemannaförening, som i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 december 1923 erinrade om den olika praxis, som inom olika ämbetsverk vore rådande i avseende å tjänstgöringsbetygens avfattning. En del ämbetsverk angävo blott tiden för tjänstgöringen med tillägg, att tjänstemannen sig i tjänsten väl förhållit, under det att andra verk utfärdade tjänstgöringsbetyg, däri vederbörandes förtjänst och skicklighet betygsattes. Då det emellertid enligt föreningens mening vore av betydelse, att vid dessa betygs utfärdande enhetlighet bleve rådande och att därvid förtjänst och skicklighet vederbörligen betygsattes, anhöll föreningen, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, vad som till äventyrs kunde åtgöras för vinnande av sådan enhetlighet.

Över denna framställning hava på grund av nådiga remisser yttranden avgivits av åtskilliga ämbetsverk, senast av statskontoret, som på given anledning lämnat Sveriges statstjänstemannanämnd tillfälle att uttala sig i frågan. Statstjänstemannanämnden anförde i sitt svar, att nämnden ansåge, att i tjänstgöringsbetygen borde angivas icke blott den tid, en tjänsteman tjänstgjort i olika befattningar inom ett ämbetsverk, utan även det sätt, på vilket han fullgjort sin tjänstgöring. Nämnden hade erfarit, att i sistnämnda hänseende myndigheterna använde olika uttryck vid betygssättningen, vilket givetvis vore mindre lämpligt. Å andra sidan måste erkännas, att full enhetlighet svårligen torde kunna inom alla statens olika verksamhetsområden åstadkommas. Nämnden hemställde därför för sin del, att Kungl. Maj:t måtte utfärda stadganden, avseende så vitt möjligt enhetliga former vid tjänstgöringsbetygs utfärdande, samt därvid föreskriva, att i desamma skulle angivas icke blott en tjänstemans tjänstgöringstid, utan även det sätt, varpå han fullgjort sin tjänstgöring.

I sitt den 25 februari 1932 dagtecknade utlåtande i ärendet berörde statskontoret till en början frågan om ämbetsverkens skyldighet att i tjänstgöringsbetyg meddela omdöme beträffande vederbörandes förmåga att sköta sina tjänsteåligganden. Med stöd av ett refererat rättsfall (N. J. A. 1931 avd. I sid. 367—369) ansåg statskontoret det vara fastslaget, att sådan skyldighet för ämbetsverken icke vore för handen. Därmed vore emellertid icke

avgjort, huruvida icke tjänstgöringsbetyget lämpligen borde innehålla också ett omdöme i berörda hänseende. Ehuru det enligt statskontorets mening knappast borde ifrågakomma att såsom skyldighet ålägga statens ämbetsverk att utfärda tjänstgöringsbetyg av här avsedd beskaffenhet, kunde det ifrågasättas, huruvida icke till enhetlighetens befordrande i förevarande avseende kunde på lämpligt sätt — förslagsvis genom cirkulär — meddelas ämbetsverken vissa regler i fråga om utfärdande av tjänstgöringsbetyg och därvid tillika genom formulär visas, huru sådant betyg lämpligen borde avfattas. För den händelse ett dylikt förfarande skulle komma under övervägande, framlade statskontoret förslag till bestämmelser i ämnet, innefattande jämväl formulär till tjänstgöringsbetyg (bilaga A).

Tjänstemannaföreningens ifrågavarande framställning och statskontorets i anledning därav framlagda förslag hava ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Bortsett från enstaka fall, då tjänstgöringsbetyg kommer till användning för mera speciella ändamål (t. ex. för sökande av ett stipendium e. dyl.) är det i allmänhet vid sökande av annan arbetsanställning, som tjänstgöringsbetyg ifrågasättes. Det är sålunda i regel både för betygssökanden och för den som skall taga del av betyget av betydelse, att i betyget lämnas icke blott faktiska uppgifter rörande tjänstgöringens art och varaktighet utan även vitsord angående det sätt, på vilket vederbörande fullgjort sina åligganden, liksom ock rörande hans uppförande i och utom tjänsten. Sådana uppgifter och vitsord torde därför alltid böra inflyta i tjänstgöringsbetygen. När fråga är om betyg, som äro avsedda att bifogas ansökan till allmän tjänst — och detta är i regel fallet med tjänstgöringsbetyg, som utfärdas av länsstyrelserna — tillkomma emellertid ytterligare en del synpunkter av betydelse. Enligt grundlagens bud skall vid alla befordringar fästas avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet. För bedömande av förtjänsten i grundlagens mening lämnar den meritförteckning, som bifogas tjänsteansökan, kompletterad med tjänstgöringsbetyg av ovan antydda innehåll, i allmänhet tillräcklig ledning. Värdesättningen av vederbörandes skicklighet för den sökta befattningen är av mera komplicerad natur. Det erfordras för denna värdesättning en i möjligaste mån fullständig kännedom om sökandens person, hans naturliga begåvning, teoretiska och praktiska utbildning samt förutvarande verksamhet, och hänsyn måste vid prövningen särskilt tagas till förefintligheten eller frånvaron av sådana speciella kvalifikationer, som kunna vara av betydelse för fullgörande av de med den sökta tjänsten förenade uppgifterna. I den mån den prövande myndigheten icke genom personlig beröring med vederbörande i tjänsten äger tillräcklig kännedom om dessa förhållanden är den hänvisad till andras upplysningar och omdömen, och därvid blir tjänstgöringsbetyget ofta det viktigaste hjälpmedlet. Redan vitsordet över förutvarande tjänstgöring är givetvis ägnat att lämna en viss ledning för bedömandet av vederbörandes skicklighet för sökt tjänst, särskilt om sökanden under mera avsevärd tid på förordnande bestritt den sökta tjänsten eller annan motsvarande befattning, och vitsordet sålunda

omfattar även denna tjänstgöring. För att emellertid ingen tvekan skall kunna råda om betygsgivarens åsikt beträffande sökandens skicklighet med hänsyn till den sökta tjänsten synes det önskvärt, att i betyget härutinnan göres ett klart och otvetydigt uttalande i form av lämplighetsvitsord. Självfallet bör dock sådant vitsord lämnas endast i fråga om tjänst, som tillhör den betygsgivande myndighetens kompetensområde.

Tjänstgöringsbetyg, som utfärdas av länsstyrelserna, torde alltså enligt de sakkunnigas mening böra innehålla *dels* uppgifter om tid för första anställning inom länet samt data för erhållna befordringar och viktigare bestridda förordnanden *dels* vitsord över vederbörandes tjänstgöring samt över hans uppförande i och utom tjänsten *dels ock* slutligen, därest betyget är avsett att bifogas ansökan till ledig befattning inom landsstaten, ett omdöme om vederbörandes lämplighet för den sökta befattningen.

Den centrala och jämte lämplighetsomdömet viktigaste delen av tjänstgöringsbetyget måste alltid bliva vitsordet över tjänstgöringen, varvid den i tjänsten ådagalagda skickligheten i vidsträckt mening skall bedömas och betygsättas. Denna bedömning förutsätter en analys av de faktorer, som inverka på den kvantitativa och kvalitativa beskaffenheten av det i tjänsten presterade arbetet. I själva verket är det en mångfald *dels* medfödda, *dels* förvärvade egenskaper och färdigheter — av skiftande betydelse i olika befattningar — som tillsammans konstituera skickligheten och skapa den dugande tjänstemannen. Till en del äro dessa egenskaper av sådan natur, att de måste anses nödvändiga för varje framgångsrik tjänsteutövning, under det att andra äro mera speciella och betingade av de särskilda krav, som en viss tjänst eller visst slag av tjänst kan ställa på sin innehavare. Att för varje särskild befattning uttömmande angiva alla de egenskaper, som för densamma äro av betydelse, torde icke vara möjligt. De sakkunniga hava emellertid gjort ett försök att upprätta en förteckning över egenskaper och färdigheter av mera allmän innebörd, som synas böra komma i betraktande vid skicklighetens bedömande. Denna förteckning har följande utseende:

1) begåvning,	13) förmåga av muntlig framställning,
2) allmän mogenhet,	14) nit,
3) förmåga av självständigt omdöme,	15) plikttrohet,
4) förmåga av initiativ,	16) flit,
5) organisationsförmåga,	17) villighet,
6) ledareegenskaper,	18) intresse,
7) snabbhet i uppfattning och lätthet
att sätta sig in i nya frågor,	19) noggrannhet,
8) kunskaper, särskilt förtrogenhet med
författningar och deras tillämpning,	20) ordentlighet,
9) snabbhet i arbetet,	21) samvetsgrannhet,
10) uthållighet i arbetet,	22) pålitlighet,
11) grundlighet i arbetet,	23) punktlighet,
12) stilistisk färdighet,	24) uppträdande mot kamrater i arbetet,
	25) sätt att bemöta allmänheten.

Denna förteckning kan givetvis icke göra anspråk på fullständighet. Den är vidare bristfällig så till vida, att en del av de upptagna egenskaperna icke kunna skarpt skiljas från varandra och i vissa fall till och med äro mer eller mindre identiska. Men den torde dock kunna giva en föreställning om mångfalden av de moment, som böra utgöra grundval för bedömandet av skickligheten.

Vid landshövdingemötet framhölls det som ett önskemål, att tjänstgöringsbetyget och särskilt då vitsordet över tjänstgöringen uppställdes och avfattades så, att betyget komme att lämna en i möjligaste mån utförlig bild — ett verkligt porträtt — av vederbörande såsom tjänsteman. I syfte att uppnå detta utan tvivel i och för sig mycket önskvärda resultat har det ifrågasatts, att betygen skulle göras så detaljerade som möjligt och att i vitsordet över tjänstgöringen skulle upptagas och var för sig värdesättas alla de egenskaper och färdigheter, som för tjänsten kunna vara av betydelse. Man har då vidare tänkt sig, att betygssättningen skulle ske efter poängberäkning och att den erhållna poängsumman skulle bliva utslagsgivande för bedömandet av vederbörandes skicklighet. En detaljerad betygssättning enligt denna mera för skolbruk avsedda metod erbjuder dock så stora svårigheter att den näppeligen kan genomföras. Redan en flyktig granskning av ovanstående förteckning torde giva vid handen, att flertalet av de däri upptagna egenskaperna knappast lämpa sig för betygssättning i vanlig mening. Vidare äro egenskaperna icke sins emellan likvärdiga, vare sig i allmänhet eller med hänsyn till särskilda tjänster. Sålunda är till exempel stilistisk färdighet av icke ringa betydelse när det gäller en länsnotarietjänst, under det att frånvaron av sådan färdighet icke kan anses förminska ett skrivbiträdes skicklighet. — För att poängberäkningen skulle bliva något så när rättvisande måste man sålunda tänka sig icke blott uttömmande förteckningar å de egenskaper och färdigheter, som för varje särskild tjänst äro av betydelse, utan även något slags gradering av egenskaperna med olika koefficienter för olika egenskaper allt efter deras större eller mindre betydelse för den ifrågavarande tjänsten. Att träffa ett riktigt avgörande vid en sådan koefficientbestämning är uppenbarligen icke lätt. Det kan ju också tänkas, att en viss eller vissa för tjänsten betydelsefulla egenskaper äro så utomordentligt starkt framträdande och att vederbörande genom dessa egenskaper visat sig kunna göra så betydande insatser som tjänsteman, att han, trots brister i andra avseenden, obetingat bör givas företräde framför andra, vilka vid en betygssättning enligt den antydda metoden måhända skulle uppnå högre poängsumma. Men även om man bortser från dessa svårigheter, måste dock ett system med detaljerad betygssättning och poängberäkning med nödvändighet förutsätta enhetlig och samtidig prövning av aspiranterna genom en och samma myndighet. Med länsstyrelserna som betygsgivare, en var för sina aspiranter och utan möjlighet till jämförelse med aspiranter från andra län, är det enligt de sakkunnigas mening icke tänkbart att på denna väg komma till något tillfredsställande resultat.

Det torde därför bliva nödvändigt att uppgiva tanken på en dylik detal-

jerad betygssättning och i stället vid tjänstgöringens vitsordande söka sammanföra alla för skicklighetens bedömande relevanta egenskaper under ett fåtal mera omfattande rubriker. Så sker i allmänhet i de tjänstgöringsbetyg som nu utfärdas, och det torde ligga närmast till hands att anknyta till rådande praxis genom att använda de uttryck, som för närvarande oftast i detta avseende komma till användning, nämligen »skicklighet», »nit» och »ordning». Det sistnämnda ordet torde dock böra utbytas mot »noggrannhet och ordning». Av de i ovanstående förteckning upptagna egenskaperna bliva då företrädesvis 1—13 samt 24—25 hänförliga till skicklighet i denna mera inskränkta bemärkelse, 14—18 skulle närmast motsvara nit och 19—23 noggrannhet och ordning.

De sakkunniga föreslå alltså, att i tjänstgöringsbetygen skola lämnas särskilda vitsord beträffande vederbörandes i tjänsten ådagalagda skicklighet, nit samt noggrannhet och ordning. För expeditionsvakter och skrivbiträden, som icke tillika sysselsättas med mera kvalificerat arbete, torde dock i betygen ordet skicklighet böra ersättas med duglighet.

Vad angår lämplighetsbetyget synes detta böra avse just den tjänst, till vilken vederbörande ämnar anmäla sig och icke generellt tjänst av visst slag. Att, såsom vid landshövdingemötet ifrågasattes, utsträcka lämplighetsvitsordet att avse även lämpligheten för vidare befordran torde i princip icke böra komma i fråga. Å den tjänst eller det slag av tjänst, som sökes, har befattningshavaren i allmänhet innehaft förordnande under längre tid, och det är därför jämförelsevis lätt att fälla ett omdöme om hans lämplighet för denna. I högre befattning är han däremot i regel tämligen oprövad, och ett allmänt lämplighetsomdöme med syftning på vidare befordran måste under sådana förhållanden alltid bliva mer eller mindre otillförlitligt. Under den ofta mycket långa tid, som förflyter innan frågan om sådan ytterligare befordran blir aktuell, kunna ju icke blott väsentligt förändrade yttre förhållanden inträda, som ställa frågan om vederbörandes lämplighet för högre tjänst i ett annat läge, utan även vederbörande själv undergå utveckling i sådan riktning, att skäl kunna föreligga till ett förändrat omdöme om honom.

Även om sålunda lämplighetsomdömet bör inskränka sig till föreliggande omständigheter och endast avse den tjänst, som omedelbart skall sökas, lär det dock icke utesluta, att lämplighetsbetyg för sökande till vissa tjänster avgivas under beaktande jämväl av förhållanden, som hava avseende på lämpligheten för högre befattning. Enligt gällande landshövdinginstruktion intaga länsassessorerna sådan ställning i förhållande till avdelningscheferna att de vid förfall för de senare, om ej annorlunda förordnas, automatiskt inträda i dessas tjänsteutövning. De äro sålunda att betrakta som ett slags ställföreträdare för avdelningscheferna. Under sådana förhållanden får det anses ligga i sakens natur, att lämplighet för assessorstjänst icke bör vitsordas för annan än den, som jämväl anses lämplig att bestrida avdelningschefens befattning. Att i betyg för en person, som inriktat sig på att gå landsfiskalsvägen, redan på ett tidigt stadium — sålunda till exempel vid ansökning till förordnande som extra landsfiskal — måste tagas hänsyn

till vederbörandes lämplighet ur synpunkten av fordran på ordnad ekonomi för blivande redogörarverksamhet samt på en viss yttre pondus och i övrigt god fysik för ställningen som polischef, torde även i detta sammanhang kunna framhållas.

Betygsskalorna torde icke böra göras för vidlyftiga. Det torde snarare vara ett önskemål att de begränsas till möjligast minsta antal betygsgrader, så skarpt skilda från varandra, att hos betygsgivaren icke behöver uppstå någon större tvekan om, till vilken grad vederbörande rätteligen är att hänföra. I fråga om vitsorden för nit samt för noggrannhet och ordning torde tre, och för uppförande två betygsgrader vara fullt tillräckligt. Beträffande skicklighets- och lämplighetsbetygen föreligger emellertid visst behov av möjlighet till ytterligare differentiering. De sakkunniga hava stannat för att föreslå fem betygsgrader för skicklighet och fyra för lämplighet.

Vad angår sättet för uttryckande av vitsorden hava varit under öfvervägande flere olika metoder. Önskvärt synes vara dels att betygsgraderna i språkligt avseende klart skilja sig från varandra och dels att sådana uttryckssätt väljas, att tjänstgöringsbetygen icke få allt för stark smak av skolbetyg. Följande betygsskalor torde nöjaktigt fylla dessa fordringar och i övrigt vara lämpliga:

för skicklighet (duglighet):	för uppförande:
synnerligen framstående,	hedrande,
framstående,	mindre hedrande;
stor,	för lämplighet till sökt befattning:
utan förstärkande adjektiv (= tillfredsställande)	synnerligen lämplig,
mindre tillfredsställande;	mycket lämplig,
	lämplig,
för nit samt för noggrannhet och ordning:	mindre lämplig.
berömvärd,	
utan förstärkande adjektiv (= tillfredsställande),	
mindre tillfredsställande;	

Det torde måhända icke vara öfverflödigt att här betona vikten av, att länsstyrelserna verkligen vinnlägga sig om noggrannhet vid betygssättningen. Såsom redan i det föregående antytts måste denna föregås av en ingående analys och värdesättning av alla de egenskaper hos vederbörande, som äro av betydelse för tjänsteutövningen. Lika nödvändigt är det, att betygsgivaren söker för sig klargöra, vilka egenskaper, som saknas. Överbetygen måste handhavas med stor varsamhet och särskilt måste iakttagas, att högsta vitsorden i fråga om skicklighet och lämplighet reserveras för de undantagsfall, för vilka de äro avsedda. Men å andra sidan böra de högsta vitsorden vara möjliga att ernå för varje befattningshavare oavsett tjänsteställningen.

Det har ifrågasatts, att om formulär fastställdes för tjänstgöringsbetygen möjlighet likväl skulle beredas länsstyrelsen att vid sidan av formulärets

ordalag framhålla någon särskild för vederbörande utmärkande egenskap eller eljest om honom göra något uttalande i mera fri form. Såsom i det föregående omnämnts är rätt att göra sådana uttalanden uttryckligen tillerkänd rektorer i fråga om tjänstgöringsbetyg för lärare. Förnekas kan ej heller, att genom en dylik befogethet för länsstyrelserna skulle öppnas möjlighet att lämna en fyligare bild av vederbörande än som eljest genom betygen kan ernås. Men å andra sidan strider tanken uppenbarligen mot det syfte, man genom fastställande av formulär vill ernå, nämligen att göra betygen mera jämförbara med varandra. Huruvida något uttalande över huvud kommer att göras torde ofta bliva beroende på betygsgivarens läggning, hans benägenhet eller lätthet att uttrycka sig skriftligen och kanske ej minst på hans personliga inställning till vederbörande. Övervägande skäl torde därför enligt de sakkunnigas mening tala för att rätt till fria uttalanden i betygen icke bör medgivas.

Bortsett från de fall, där tjänstgöringsbetygsinstitutet är i författning reglerat, lär det, såsom framgår av de i det föregående omnämnda rättsfallen, icke föreligga någon skyldighet för statens verk och myndigheter att på begäran tillhandahålla tjänstgöringsbetyg. Så vitt angår länsstyrelserna torde något behov av en tvångsföreskrift i detta avseende icke heller förefinnas. Däremot torde det vara lämpligt att såsom villkor för erhållande av betyg föreskriva viss tids tjänstgöring inom länet, förslagsvis ett år. I undantagsfall torde dock, efter vederbörande länsstyrelses beprövande, betyg kunna få lämnas efter kortare tids tjänstgöring. Där betyg icke anses kunna utfärdas, torde det böra vara vederbörande avdelningschef obetaget att i den form han finner lämplig lämna intyg om tjänstgöringen.

Vad de sakkunniga i det föregående anført har närmast avsett tjänstgöringsbetyg för befattningshavare vid landsstaten. Emellertid förekommer det ej sällan, att hos länsstyrelserna göres framställning om tjänstgöringsbetyg för befattningshavare, vilka utan att tillhöra landsstaten på ett eller annat sätt i sin tjänst stå i mer eller mindre intim kontakt med länsstyrelsen. Sålunda har det tidigare åtminstone i vissa län varit vanligt, att länsstyrelsen utfärdat tjänstgöringsbetyg för lantmätare och personal vid fängelserna, och på ett och annat håll synes detta ännu förekomma. Denna praxis, som leder sitt ursprung från äldre mera svävande organisationsförhållanden, torde numera knappast äga något fog för sig och är också uppenbarligen stadd på avskrivning. På senare tid har emellertid tillkommit en del nya befattningshavare, vilka också understundom torde hos länsstyrelsen påkalla vitsord över sin tjänstgöring. Hit höra till exempel vägingenjörer och besiktningsmän för motorfordon. Vad de förra beträffar torde det väl med hänsyn till deras instruktionsenliga tjänsteställning och arbetsuppgifter vara riktigare, att vitsord lämnas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen efter länsstyrelsens hörande, men beträffande besiktningsmännen torde länsstyrelsen, under vars tillsyn dessa befattningshavare stå, vara den myndighet, som är närmast behörig att yttra sig över deras tjänstgöring.

I de fall där länsstyrelsen finner sig befogad att meddela tjänstgörings-

betyg för befattningshavare, som ej tillhör landsstaten, torde detta fortfarande kunna ske i mera fri form på sätt hittills varit vanligt. Det formulär, som kan komma att fastställas, torde alltså icke böra avse andra än befattningshavare vid landsstaten.

Enligt 55 § i gällande landshövdingeinstruktion skola vid handläggning inför landshövdingen av, bland annat, frågor om tillsättning av befattningshavare vid landsstaten och om sådan befattningshavares fel eller försummelse i tjänsten vara närvarande, förutom föredraganden, jämväl avdelningschefen å den andra avdelningen. Det torde få anses lämpligt, att även frågor om tjänstgöringsbetyg handläggas i denna ordning, vilket ock står i överensstämmelse med den i instruktionerna för vissa ämbetsverk intagna föreskriften, att frågor om tjänstgöringsbetyg skola handläggas i plenum. Med stöd av punkt 5 i ovannämnda § av landshövdingeinstruktionen kan ett dylikt förfaringsätt komma till användning utan att ändring behöver göras i instruktionen.

Det har givetvis varit de sakkunnigas strävan att utforma det formulär till tjänstgöringsbetyg, som härmed framlägges, icke blott så, att betygen bliva i formellt avseende jämförbara med varandra, utan även så, att deras sakliga innehåll skall bliva i möjligaste mån pålitligt och ägnat att i befordringsärenden lämna material för en objektivt riktig värdesättning av de sökandes kvalifikationer. De vinster i sistnämnda hänseende, som kunna stå att vinna genom fastställandet av formulär, få emellertid icke överskattas. Vilka regler, som än uppställas beträffande formen, kunna tjänstgöringsbetygen aldrig — i varje fall icke med nu rådande ordning för deras utfärdande — tänkas bliva så tillförlitliga, att de obetingat kunna läggas till grund för bedömandet av en persons egenskaper som tjänsteman och lämplighet för sökt befattning. Deras uppgift måste därför begränsas till att vara ett — visserligen betydelsefullt — hjälpmedel för detta bedömande.

Största svagheten ligger otvivelaktigt i det förhållandet, att betygsgivningen icke är enhetlig utan handhaves lokalt av länsstyrelserna, vilka därvid icke äga möjlighet till överblick och jämförelser i större utsträckning. Ett bättre sakernas tillstånd härutinnan och över huvud ett mera rationellt urval vid rekryteringen av de tjänster vid länsstyrelserna, med vilka är förenad självständig föredragning, skulle måhända kunna ernås genom det i annat sammanhang ifrågasatta utbytet av tjänstemän mellan länsstyrelserna och centralförvaltningen. Därest tillfälle kunde beredas aspiranterna till dylika tjänster att under ej allt för kort tid tjänstgöra i ett statsdepartement eller centralt verk, skulle möjligen ernås förutsättningar för en mera enhetlig bedömning av vederbörande än som nu äro för handen.

I anslutning till vad sålunda anförts föreslå de sakkunniga, att till efterrättelse för länsstyrelserna vid utfärdandet av tjänstgöringsbetyg för befattningshavare vid landsstaten fastställas följande betygsformulär med tillhörande anvisningar:

Tjänstgöringsbetyg.

Sedan N. N. hos länsstyrelsen i N. N. län anhållit om tjänstgöringsbetyg [för att bifogas ansökan tilltjänsten i (N. N. län) (N. N. distrikt)] meddelar länsstyrelsen härmed till bevis följande.

N. N., som är född den, antogs till extra befattningshavare vid länsstyrelsen den, befordrades till den och har på grund av särskilda förordnanden uppehållit befattning i år mån. dagar.

I sin tjänstgöring här i länet har N. N. ådagalagt skicklighet, nit samt noggrannhet och ordning, varjämte han såväl i som utom tjänsten iakttagit ett uppförande.

(På grund härav och med den kännedom länsstyrelsen i övrigt äger om N. N. anser länsstyrelsen honom lämplig för den befattning, han uppgivit sig ämna söka.)

..... den 19.....

Anvisningar.

1. Tjänstgöringsbetyg meddelas i regel endast för befattningshavare, som under minst ett år antingen tjänstgjort vid länsstyrelsen eller inom länet uppehållit befattning som landsfogde, landsfiskal, biträdande (extra) landsfiskal eller häradsskrivare. Därest tjänstgöringsbetyg icke anses böra meddelas, må på begäran lämnas intyg om tjänstgöringen av vederbörande avdelningschef.

2. Tjänstgöringsbetyg utskrivs med iakttagande av formulärets ordalydelse, dock att beträffande uppgifterna i andra stycket uttryckssättet må jämkas efter omständigheterna. För expeditivsvakter och skrivbiträden, vilka icke tillika sysselsättas med mera kvalificerat arbete, utbytes i tredje stycket ordet skicklighet mot duglighet.

3. Följande betygsskalor skola användas:

a) för skicklighet (duglighet):	c) för uppförande:
synnerligen framstående,	hedrande,
framstående,	mindre hedrande;
stor,	
utan förstärkande adjektiv (= tillfreds-	d) för lämplighet till sökt befattning:
ställande),	synnerligen lämplig,
mindre tillfredsställande;	mycket lämplig,
	lämplig,
	mindre lämplig.
b) för nit samt för noggrannhet och ordning:	
berömvärd,	
utan förstärkande adjektiv (= tillfreds-	
ställande),	
mindre tillfredsställande;	

Stockholm den 20 mars 1935.

BROR C. HASSELROT.

ARVID LIDÉN.

BIRGER GILLNER.

**Statskontorets i underdånigt utlåtande den 25 februari 1932 framlagda
förslag till bestämmelser rörande tjänstgöringsbetyg för
civila befattningshavare i statens tjänst.**

Civil befattningshavare i statens tjänst må på begäran erhålla intyg om sin anställning (tjänstgöringsbetyg), innefattande, därest anställningen varit av den omfattning och beskaffenhet i övrigt, att något omdöme om hans förmåga hunnit stadga sig, jämväl vitsord rörande befattningshavarens sätt att sköta sina tjänst-åligganden.

Sådant betyg bör utfärdas av styrelsen för det verk, befattningshavaren tillhör, eller, om det gäller betyg för utom verkets centralorganisation anställd befattningshavare, med vilken styrelsen eller någon dess ledamot icke haft direkt samarbete, av den underordnade myndighet eller befattningshavare, som verkstyrelsen bestämmer; och må i förekommande fall, där verkstyrelse eller den, som eljest utfärdar betyget, icke äger på personlig erfarenhet grundad kännedom om befattningshavarens förhållande i tjänsten, kunna i betyget angivas, att vitsordet är grundat på närmaste förmäns omdöme.

Till ledning vid utfärdande av tjänstgöringsbetyg må tjäna följande formulär:

Tjänstgöringsbetyg.

I anledning av N. N:s ansökning om tjänstgöringsbetyg vill till bevis meddela,

att N. N., som är född den, antogs till extra befattningshavare den, befordrades till den och till den,

samt att han på grund av särskilda förordnanden uppehållit år månader dagar och år månader dagar;

och har ämbetsverket, efter inhämtande av yttranden från N. N:s närmaste förmän, funnit sig kunna giva honom följande vitsord:

flit

ordning

skicklighet

uppförande

..... den 19.....

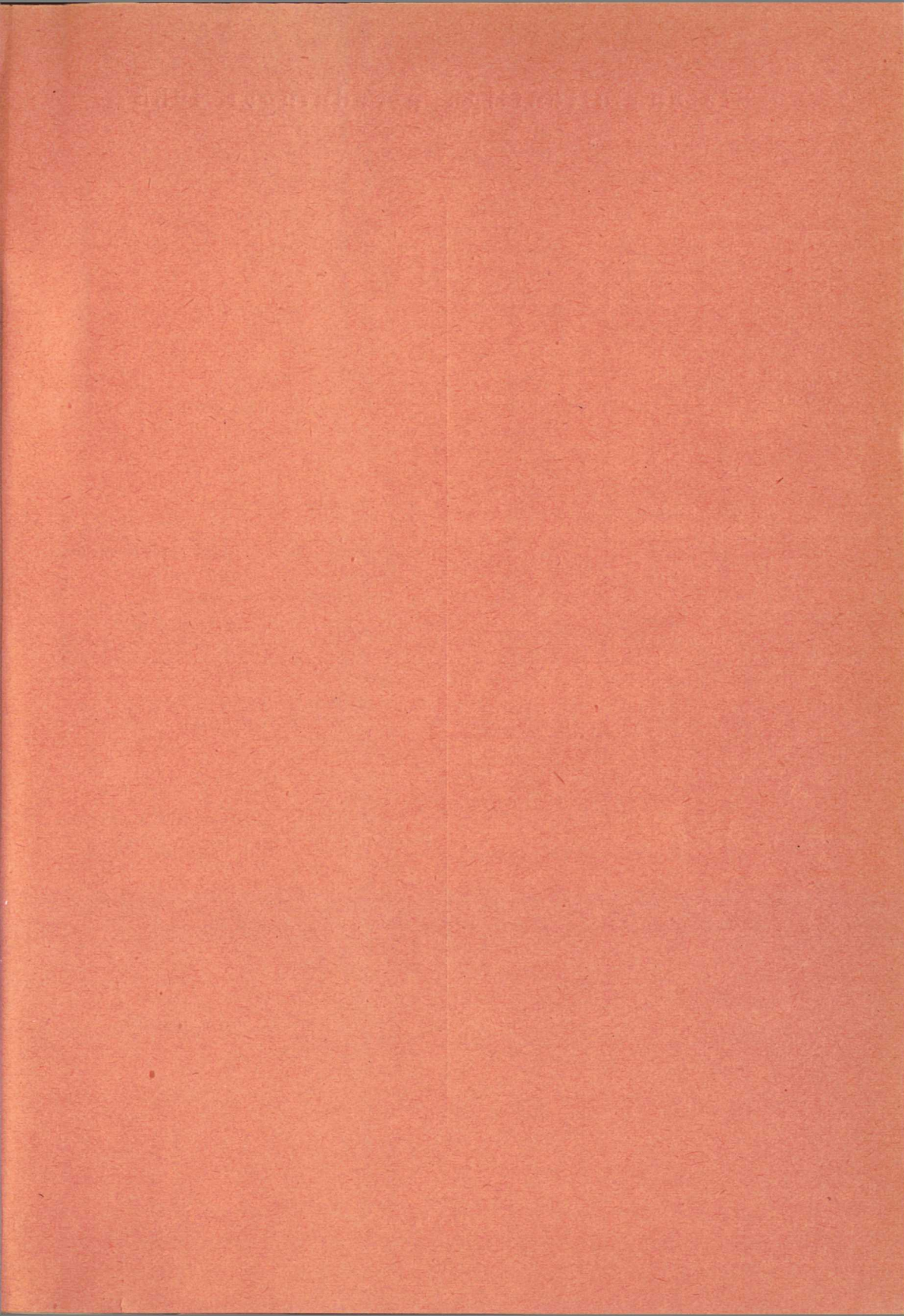
Anm. Följande betygsuttryck böra användas:

i fråga om flit, ordning och skicklighet:

Utmärkt, Mycket berömvärd, Nöjaktig och Mindre nöjaktig

samt i fråga om uppförande:

Hedrande, Mindre hedrande.

Statens offentliga utredningar 1935

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Betänkande med förslag ang. åtgärder mot statsfientlig verksamhet. [8]
Yttranden öfver förelämnat förslag till lagstiftning om avbrytande af hvarandeskap. [13]
Lagberedning af förslag till lag om skuldebrev m. m. [14]
Betänkande öfver förslag till lagstiftning om avbrytande af hvarandeskap. [15]

statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Förslag till ändrade bestämmelser rörande allmänna handlingars offentlighet. [5]
Yttrande och förslag rörande tjänstgöringsbetyg som av länsstyrelserna utfärdas. [17]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Betänkande med förslag rörande lån och årliga bidrag av statsmedel för främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer jämte därtill hörande utredningar. [2]
Kortfattad framställning av organisationssakkunnigas betänkande med utredning och förslag rörande den samhälleliga hjälpverksamhetens organisation m. m. [3]
Arbetslöshetsutredningens betänkande. 2. Åtgärder mot arbetslöshet. [6]
Konjunkturuppsvingets förlopp och orsaker 1932—1934. [16]

Hälsa- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande med förslag ang. åtgärder för spannmålsodlingens stödjande. [1]
Promemoria ang. tillsynen över fastighetsregistreringen och fastighetsbildningen. [4]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Betänkande med förslag till omorganisation av den högre skogsundervisningen. [9]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Teknisk-ekonomiska utredningar rörande vägväsendet. Del 2. Broar. [7]
Betänkande med förslag till förordning ang. allmän automobiltrafik. [12]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.
Utredning och förslag ang. rundradion i Sverige. [10]
Betänkande med utredning och förslag ang. inrättande av en statsvetenskaplig examen. [11]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.